

تعیین بهای خدمات شهروندی و بررسی رابطه آن با درآمد های پایدار شهرداری مشهد

در اکثر کشورهای جهان دولتها مهمترین نقش را در تأمین هزینه های توسعه شهری به عهده دارد و شهرداریها بعنوان بازوی اجرایی دولتها و نهاد مدیریتی، مجری مدیریت شهری هستند و بر همین اصل شهرداری ها، هزینه خدماتی را که ارائه می دهند از مردم و هزینه زیرساخت های شهری را از طریق دولت تأمین می نمایند. بخشی از این خدمات، به طور مستقیم به مأموریت ها و وظایف شهرداری بر می گردد و بخشی با توجه به شرایط زندگی امروزی شهروندان و گسترش ارتباطات جهانی به عنوان نیاز جدی شهرها خودنمایی می کنند. این گونه نیازها روز به روز در حال گسترش است از جمله شیوه های جدید مبلمان شهری و زیبای آرایشی شهر و... که از جمله پرهزینه ترین فعالیت های شهرداری می باشند.

امروزه نه تنها شهرداریهای کشور با بودجه دولتی اداره نمی شوند بلکه از سال ۱۳۶۱ به بعد کمک های دولتی نیز با قانون خودکفایی مالی شهرداری ها رو به کاهش گذاشت و در سال های ۱۳۶۵ تا ۱۳۶۹ بسیار اندک شد تا آنکه از سال ۱۳۷۰ به بعد تقریباً حذف گردید.

یکی از مهم ترین چالش هایی که در حال حاضر شهرداری ها با آن دست به گریبان اند، تأمین منابع مالی مورد نیاز برای انجام وظایفی که براساس ماده ۵۵ قانون شهرداری ها به عهده شهرداری ها نهاده شده از جمله:

۱. ایجاد خیابان ها، کوچه ها، میدان ها، باغ های عمومی، مجاری آب و توسعه معابر در حد قوانین موضوعه
۲. مراقبت در امور بهداشت ساکنین شهر و تشریک مساعی با موسسات وزارت بهداشت
۳. تهیه و تعیین میدان های عمومی برای خرید و فروش ارزاق و توقف وسایل نقلیه غیره؛
۴. تنظیم، نگهداری، تسطیح معابر، انهار عمومی
۵. احداث غسالخانه، گورستان، تهیه وسایل حمل اموات و مراقبت در انتظام امور آنها؛
۶. احداث بناها و ساختمان های مورد نیاز از قبیل، کشتارگاه، میدانها، باغهای عمومی،
۷. ماده ۱ قانون نوسازی و عمران شهری شامل:

نوسازی، عمران، اصلاحات اساسی، تأمین نیازمندی های شهری، احداث، اصلاح توسعه معابر، ایجاد پارکها، پارکینگ ها، میدانها، حفظ و نگهداری پارک و باغ های عمومی موجود، تأمین سایر تاسیسات مورد نیاز عمومی، نوسازی محلات، مراقبت در رشد متناسب و موزون شهرها؛

از ویژگی های بارز وظایف شهرداریها در کشور، تنوع و گستردگی خدمات و نیز مشمولیت خدمات در ابعاد فرهنگی و اجتماعی است. منابع مالی موتور محرکه فعالیتهای اقتصادی است. بدون داشتن منابع مالی و یا عدم پیش بینی و برنامه ریزی در جهت تأمین آن، اجرای طرح ها و برنامه ها امکان پذیر نبوده و یا اینکه با مشکل

مواجه می شود. بنابراین پیش از شروع هرگونه فعالیت در حوزه شهری، باید منابع مالی مورد نیاز برای اجرای فعالیت یا پروژه برآورد و در مورد روشهای تامین مالی آن، مطالعه و بررسی لازم انجام گیرد. قانون خودکفایی شهرداریها موجب گردید که شهرداریها دیگر نتوانند از منابع مالی دولت برای اداره شهرها استفاده نمایند. از این رو سعی نموده اند تا با وضع عوارض محلی ای که موجب نابسامانی اقتصادی شهر نگردند جایگزینی مناسب برای کمک های حذف شده دولت بیابند؛ و لذا به سمت تامین منابع مالی خود از طریق عوارض و جرایم ناشی از تخلفات ساختمانی رفتند. که گاهاً این امر خود عامل برخی معضلات اجتماعی در شهرها گردید زیرا وابستگی زیاد به اینگونه عوارض می تواند موجب افزایش تخلف و لذا نابسامانی شهرها شود که خود مشکل قابل تاملی می باشد. البته نباید از نظر دور داشت که این امر موجب گردید تا شهرداری ها به دنبال نوآوری و خلاقیت در تامین منابع مالی خود برآیند که همانطور که گفته شد در ابتدا به سمت و سوی عوارضا و تخلفات ساختمانی پیش رفت اما با توجه به برخی از مشکلات به وجود آمده شهرداری ها را بر آن داشت تا به فکر راه چاره ای اساسی برآیند و لذا به سمت درآمدهای پایدار و استفاده از سرمایه گذاری های مردمی در بهسازی و نوسازی شهر بروند. و در نگاهی دیگر به سمت مشارکت روی آورند. به طوری که امروزه در بسیاری از کلانشهرها مدیریتی جهت ساماندهی مشارکت ها و سرمایه گذاری های مردمی به وجود آمده است تا از این طریق مردم با همکاری شهرداری در آبادانی شهر خود سهم بیشتری داشته باشند و بدین ترتیب هم خود منتفع گردند و هم به شهرداری در بهسازی شهرها کمک نموده باشند.

همانگونه که در یک خانه برای اداره خانواده نیاز به بودجه ای متناسب با هزینه های اعضای خانوار می باشد و با ورود هر فرد جدید به خانواده و رشد و نمو آن نیازها و پیرو آن هزینه ها نیز افزایش می یابد و اگر همکاری و تلاش تک تک اعضای خانواده نباشد و هر کس تنها به فکر برآوردن خواسته های خود باشد اساس خانواده از هم خواهد پاشید، در اداره شهر نیز وضع به همین گونه است. به طوری که اگر دولت کمکی به اداره شهرها نکند و اگر مردم همکاری در پرداخت عوارض خود ننمایند شهرداری به همان خانواده ای تبدیل خواهد شد که هیچ منبع درآمدی برای اداره هزینه هایش ندارد در این شرایط قضاوت نمایید که چه بر سر این خانواده خواهد آمد؟!!

همکاری و مساعدت مردمی در پرداخت به موقع عوارض خود در واقع نوعی خدمت به خود است زیرا آنچه که تحت عنوان عوارض یا بهای خدمات به شهرداری ها پرداخت می گردد تنها صرف آبادانی، زیبایی، بهسازی و نوسازی همان شهری خواهد شد که در آن زندگی می کنند و بدین ترتیب امکان ایجاد فضاهای مناسب شهری را برای خود و فرزندان خود را فراهم می آورند که در سایه آن می توان با آرامش از زیبایی های زندگی لذت بیشتری برد. با این دید اگر هزینه های شهرداری را به عنوان هزینه های واجب برای یک زندگی شهری مرفه دانست آنگاه همانگونه که هر فرد هزینه روزانه زندگی خود را به راحتی پرداخت می نماید، هزینه زندگی در شهری که بهترین

مأمّن برای وی است را نیز با رغبت پرداخت خواهد نمود. تنها زمانی خواسته همه شهروندان برآورده خواهد شد که تک تک آنها در اداره شهر کوشا باشند.

از طرفی به موجب ماده ۱۷۴ قانون برنامه پنجم توسعه، شهرداری ملزم به دریافت بهای خدمات شهری از شهروندان در ازای دریافت خدمات است. شهروندان باید این مسئله را مد نظر داشته باشند که هر چه توان مالی شهرداری در جایگاه بالاتری قرار داشته باشد، شهر و فضای شهری موقعیت بهتری را تجربه خواهند نمود. در همین راستا اعتقاد بر این است که یکی از مهمترین منابع درآمدی شهرداریها وصول بهای خدمات ارائه شده توسط شهرداری هر شهر به شهروندان همان شهر می باشد که باید بر مبنای خدمات و سرویس هایی که به شهروندان ارائه می گردد از آنها اخذ گردد. از اینرو دستیابی به بهای خدمات شهروندی که هر یک از شهروندان در ازای خدمات شهرنشینی که به آنها ارائه می شود و همچنین و شناسایی رابطه آن با درآمدهای پایدار شهرداری ها، از مسائل و ضرورت های شهرداری ها مخصوصاً شهرداری کلانشهر مشهد می باشد. این مطالعه با این هدف و در پی یافتن پاسخ به این موضوع است.

از جمله سوالات مورد بررسی در این طرح می توان به موارد زیر اشاره نمود:

۱. سهم درآمدهای پایدار شهری در کل درآمدهای شهرداری چقدر است؟
۲. آیا درآمدهای پایدار شهری پوشش هزینه های جاری شهر را می دهند؟
۳. هزینه ای که هر شهروند متناسب با نوع فعالیت و استفاده خود از امکانات و خدمات شهری به شهر تحمیل می نماید (بدون در نظر گرفتن هزینه زیرساخت های شهری) چقدر است؟
۴. روند هزینه های جاری شهر چگونه افزایش می یابد؟
۵. بهای خدمات شهروندی چه سهمی از درآمدهای پایدار شهری را تشکیل می دهد؟
۶. آیا شهروندان بهایی متناسب با خدمات و امکاناتی که از شهرداری دریافت می کنند می پردازند؟

در پاسخگویی به این سوالات به دنبال دستیابی به اهداف زیر می باشیم:

۱. شناسایی و بررسی هزینه خدمات شهری بدون در نظر گرفتن هزینه های مربوط به زیرساخت های شهری
۲. شناسایی و بررسی درآمدهای پایدار شهری که در حال حاضر تحت عنوان عوارض یا بهای خدمات اخذ می گردد.
۳. ارائه تعرفه جدیدی تحت عنوان "بهای خدمات شهروندی"
۴. بررسی میزان تاثیر بهای خدمات شهروندی تعریف شده بر درآمدهای پایدار شهری

کاربردهای احتمالی طرح عبارتند از:

۱. مشخص شدن سهم مردم در هزینه های جاری شهری و اجرای بند ب ماده ۱۷۴ قانون برنامه پنجم توسعه
۲. برنامه ریزی جهت افزایش درآمدهای پایدار شهری و گام برداشتن در راستای اجرای ماده ۱۷۵ قانون برنامه پنجم توسعه